

БОГОМИЛ РАЙНОВ
ИЗ УВОДНАТА СТАТИЯ
„САТИРАТА
ПАРТИЙНОТО ОРЪЖИЕ“

chitanka.info

Отношението на сатирика се определя до голяма степен от особеностите на визираното явление, но това отношение в значителна степен зависи и от особеностите на самия сатирик и преди всичко от особеностите на неговата **идейна позиция**. Стара истина е, че за да заемаш позата на съдник, необходимо е да притежаваш качествата на съдник. Ленин бе казал, че „... за да бъдеш остър, трябва да имаш право на това, а правото на острота се получава от туй — думата да не противоречи на делото“. Читателят може да се любува на фойерверките от сатирични остроти или да изпитва досада пред тях, но той при всички случаи е в правото си да запита: „Добре, отричаш, надсмиваш се, подиграваш, но от позициите на какъв морал и в името на какъв идеал?“ Защото отрицанието може да крие различен патос и присмехът да е породен от различни мотиви. Възприемането на дадено явление като комично или безобразно не е само въпрос на индивидуален вкус, а преди всичко на обществена и класова позиция. Всяко нещо може да бъде осмято, стига да го погледнеш от съответна гледна точка. Въпросът обаче е там, че не всеки човек е готов да заеме всяка гледна точка. Нихилистът, скептикът, черногледецът, мизантропът също може да не са лишени от своего рода чувство за хумор, но те разсмиват само хора, враждебни тъкмо към новото, човешкото и прекрасното.

У нас, за разлика от някои други страни, подобни хумористи не са на мода и трудно могат да намерят почва за изява. И все пак не липсват литературни факти, които будят най-малкото недоумение, що се отнася до авторовите позиции. Когато четеш последните книжки на Радой Ралин или на Георги Тихолов, имаш впечатлението, че наблюдаваш двама светци, попаднали в кошмара на преизподнята. Всичко около тях е нечисто, подло, користоно, само те двамата сияят в непорочния блясък на сатиричните си ореоли. Може би в случая е налице известна професионална деформация? Може би колекционирането на грозотата е прераснало в такава изпепеляваща страст, че авторите са замечтали да натрупат възможно най-обемистата грамада от човешки мерзости? Ако се касаеше само за подобна мания, това още би било половин беда. Но сатириците не се ограничават със задачата да събират мостри на безобразието. Те всъщност почти и не визират реални факти. Те са неизмеримо далече от похватите на

пълзящия емпиризм. Те само сумират, обобщават, синтезират, за да набележат координатите на една нова житейска философия. Например:

*Кой постъпва честно,
не живее лесно.*

*Кой излезе прав,
не излиза здрав.*

*Кой душа не продава,
той имотен не става.*

Читателят не бива да се учудва, че тия три епиграми на Радой Ралин са досущ еднакви като току-що снесени яйца, макар и не чак толкова пресни. Безсилието на автора да се добере до една що-годе оригинална и духовита мисъл — за правдивост изобщо не говорим — го е довело до необходимостта да размножи три или четири баналности в няколко десетки варианта, стоящи по хумора и художествеността си тъкмо на нивото на вече цитираните. Читателят се среща с тия баналности като със стари познати, между другото, защото вече му са известни от по-раншните епиграми на същия автор. Но това още не е най-лошото. Най-лошото е, че авторът си е позволил да скалпва генерализации, отнасящи се очевидно за цялата наша действителност, и да ги произнася с менторски тон, като че се касае за неоспорими аксиоми. И тия „аксиоми“ визират не само „смъртния риск“ да бъдеш честен и прав, но и редица други неща, които ни е омерзително да цитираме, доколкото в случая се занимаваме с проблемите на сатирата, а не с особеностите на клеветата и на нечистата сплетня. Не искаме да гадаем и от какви позиции са направени подобни обобщения, макар че изводът се налага от само себе си. Автор, който рисува безобразието не в конкретната му проява, нито в положението му на исторически обречено явление, а като нещо безпрепятствено и повсеместно властващо над нашия бит и нрави, очевидно най-малкото е загубил представа за вярната посока и е забравил, че ненавистта и злобата в изкуството имат право на съществуване само когато са функция от една голяма обич към човека

и човешкия прогрес. Колко далеч е незавидната роля на подобни автори от истинското призвание на сатирика, което Некрасов някога бе формулирал в стиховете:

*Он проповедует любовь
Враждебни словом отрицания...*

.....

Ако произволното обобщение издава идейната позиция на черногледеца, то двусмислицата в сатирата твърде често се пуска в ход, за да прикрие тая позиция. В изкуството обаче работите са наредени тъй, че маскировката всъщност най-добре разкрива това, което би искала да прикрие. Тъкмо затуй идейната двусмислица се оказва обикновено еквивалент на идейното двуличие. В случая, разбира се, не става дума за намека или подтекста като напълно приемливи похвати на художествен израз, а за оня род двусмислици, изразяващи, от една страна, онова, което по понятни причини не е удобно да се изрази направо, и оставящи, от друга страна, отворена вратичка за някакво невинно извинение. Подобни автори изглежда забравят, че езоповският език не е измислен от тях самите — както свидетелствува и самото му название — и че ако прескочим от древността до по-ново време, следва да припомним, че всички ние сме се школували в тоя език през периода на фашистката цензура, така че в случая „шифърът“ отдавна не може да върши работата на шифър.

Но защо — двусмислици? Защо — шифър? Много просто: защото, както казва самият Радой Ралин:

*Хем му се иска,
хем не му тиска.*

И тъкмо по тоя начин се стига до естествения и очакван от всички епilog: бракосъчетанието на клеветничеството с подлостта.

В нашето общество този, който произнася истината, но именно истината, а не полуистината или предрешената като истина лъжа, той

не се нуждае от патерицата на плахи намеци и двусмислени иносказания. Самото съществуване и самото развитие на социалистическото общество е основано на съобразяване с истината и с реалността. И тъкмо затуй, когато казваме партийност, това означава правдивост, и когато говорим за действителна правдивост, подразбираме последователна партийност. Нашата партия има нужда от такава сатира, която вярно да разкрива и точно да оценява отрицателното в живота, която да бичува старото и реакционното, да разчиства пътя на прогреса, да воюва за партийната правда. Ние можем да признаем за наша сатира само такава изкуство, което се твори със съзнателната цел да служи за партийно оръжие в историческата битка, която водим за светлото бъдеще на човечеството.

Литфронт (Богомил Райнов)

в. „Литературен фронт“, бр. 48,
21.XI.1968 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.